

University of Groningen

Arbeid en werkloosheid

Kuipers, Theo A.F.

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1989

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Kuipers, T. A. F. (1989). *Arbeid en werkloosheid*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Ten geleide

Toegeven dat zich problematische maatschappelijke ontwikkelingen voordoen kost meer tijd naarmate men zelf minder risico loopt het slachtoffer te worden van die ontwikkelingen. Het ontstaan van structurele werkloosheid is hier een voorbeeld van. Het heeft lang geduurd, maar inmiddels is vrijwel iedereen bereid toe te geven dat die bestaat en dat het heel moeilijk zal zijn haar op te heffen.

Die consensus is er nog niet over een andere maatschappelijke ontwikkeling, die in belangrijke mate het gevolg is van de structurele werkloosheid, namelijk het ontstaan van een maatschappelijke tweedeling in economisch en cultureel opzicht.

In reactie op de structurele werkloosheid zijn er drie politieke houdingen te onderscheiden. Ten eerste, niets doen, met als motivatie of althans rationalisatie dat er immers problemen zijn die zich vanzelf oplossen. Werkloosheid zou kunnen verdwijnen door de veranderende leeftijdsopbouw van de bevolking. De tweede mogelijkheid is actief te proberen het tij te keren: uitgaande van de geldende arbeidsmoraal moet er naar gestreefd worden de volledige werkgelegenheid te herstellen door middel van werkloosheidsbestrijding. De derde mogelijkheid is het ter discussie stellen van de arbeidsmoraal volgens welke we allemaal, ook bij een tekort aan arbeidsplaatsen, betaald werk moeten willen verrichten en onze identiteit in hoge mate aan dat werk moeten ontlelen. Uiteraard moet de derde mogelijkheid gepaard gaan met voorstellen tot herverdeling van het inkomen met als uitgangspunt dat het nationaal inkomen toereikend is om iedereen in Nederland een behoorlijk inkomen te garanderen.

Het bestrijden van de werkloosheid en het relativeren van de arbeidsmoraal kunnen op meer of minder consequente wijze. Zo is bestrijding van de werkloosheid door herverdeling van de arbeid, bij voorbeeld door algemene arbeidstijdverkorting, minder zuiver

in de leer van de volledige werkgelegenheid dan het scheppen en in stand houden van arbeidsplaatsen. Evenzo impliceert ieder pleidooi voor een basisinkomen (al dan niet partieel) weliswaar een relativering van de gangbare arbeidsmoraal, maar die moraal kan op nog veel rigoureuze wijze gerelativeerd worden.

In de afgelopen tien jaar zijn de voorstellen tot algemene arbeidstijdverkorting enerzijds en een volledig basisinkomen anderzijds uitvoerig in discussie geweest. Deze voorstellen komen in dit nummer over arbeid en werkloosheid slechts zijdelings aan bod.

Van de vier opgenomen artikelen zijn er twee, van Kwant en Schuyt, geschreven op het grensvlak van werkloosheidsbestrijding en moraalrelativering door inkomensherverdeling. Een belangrijk thema daarbij is dat er steeds meer zinvol werk is dat blijft liggen omdat het economisch niet rendabel is. De collectieve zorg voor mensen wordt afgebroken en het wordt steeds duidelijker dat de zorg voor het milieu nooit voldoende is opgebouwd. Kwant zet in zijn uitvoerige overzicht van de problematiek uiteen waarom werkloosheid een toetssteen van ons arbeidsbestel is. Schuyt beoordeelt in zijn bijdrage twee specifieke voorstellen tot inkomensherverdeling. Deze twee voorstellen wijken fundamenteel af van het voorstel voor een volledig basisinkomen. Het ene plan betreft het door de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) voorgestelde partiële basisinkomen, het andere plan betreft een onconventioneel idee van Bert Hamminga, dat in dit nummer is opgenomen. Voor beide voorstellen geldt dat zij, in tegenstelling tot het idee van een volledig basisinkomen of algemene arbeidstijdverkorting, tot nu toe weinig gehoor vinden in de samenleving, en zeker niet in Den Haag.

De twee andere artikelen in dit nummer, van Vermeend en Hamminga, vormen 'extremen', respectievelijk van werkloosheidsbestrijding en moraalrelativering. Vermeend concentreert zich op de bestrijding van de langdurige werkloosheid. Hij geeft een informatief overzicht van aard en omvang van de langdurige werkloosheid en de getroffen en voorgenomen maatregelen. Volgens Vermeend zullen nog andere, onorthodoxe maatregelen nodig zijn. Hij noemt daarbij wel het scheppen van werk in de non-profitsector, maar niet algemene arbeidstijdverkorting, geheel in de stijl van het rigoureuze streven naar herstel van de volledige werkgelegenheid.

Achtergrond van het idee van Hamminga is dat de gangbare arbeidsmoraal, die ontstaan is in tijden van een tekort aan arbeidskrachten, bij een tekort aan ar-

Dr. Theo A.F. Kuipers is hoogleraar wetenschapsfilosofie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij publiceerde onder andere over de structuur van sociologische en economische theorieën.

Adres: Dép. Filosofisch Instituut, Westersingel 19, 9718 CA Groningen.

beidsplaatsen leidt tot een paradoxale situatie: in plaats van het ontmoedigen van de vraag naar arbeidsplaatsen wordt die vraag door de arbeidsmoraal aangewakkerd en wordt het de werkloze psychisch extra moeilijk gemaakt zijn lot te dragen. Bij een structureel tekort aan banen zou het daarentegen veel meer voor de hand liggen om niet-werkenden niet af te schepen met een minimumuitkering maar financieel en moreel te belonen voor hun bereidheid af te zien van hun recht op een arbeidsplaats. In termen van Kuhn kan men zeggen dat deze manier van denken het doorbreken van het gangbare paradigma inhoudt en een echte Gestalt-switch vergt.

Dit nummer lokt hopelijk nieuwe discussie uit over de beste manier van omgaan met de werkloosheid. Aan het slot van het themagedeelte is een eerste collage van commentaren van enkele auteurs opgenomen. Het ziet er helaas niet naar uit dat onze samenleving het spoedig eens zal worden over wat het beste antwoord is op de structurele werkloosheid. Dit gebrek aan consensus mag naar mijn mening echter niet langer de erkenning van de groeiende maatschappelijke tweedeling, en dus ook concrete maatregelen daartegen, in de weg staan.

Theo A.F. Kuipers